

LABYRINT SVĚTA (1623—2023)

Výstava digitálních koláží Miroslava Huptycha
aktualizuje myšlenkové dědictví
Jana Amose Komenského
ke 400. výročí napsání knihy
Labyrint světa a ráj srdce

Výstavě poskytuje záštitu: Národní knihovna České republiky,
Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky,
České centrum Mezinárodního PEN klubu

Výstavu finančně podporuje spolek Audabiac z.s. v rámci projektu Labyrintfest

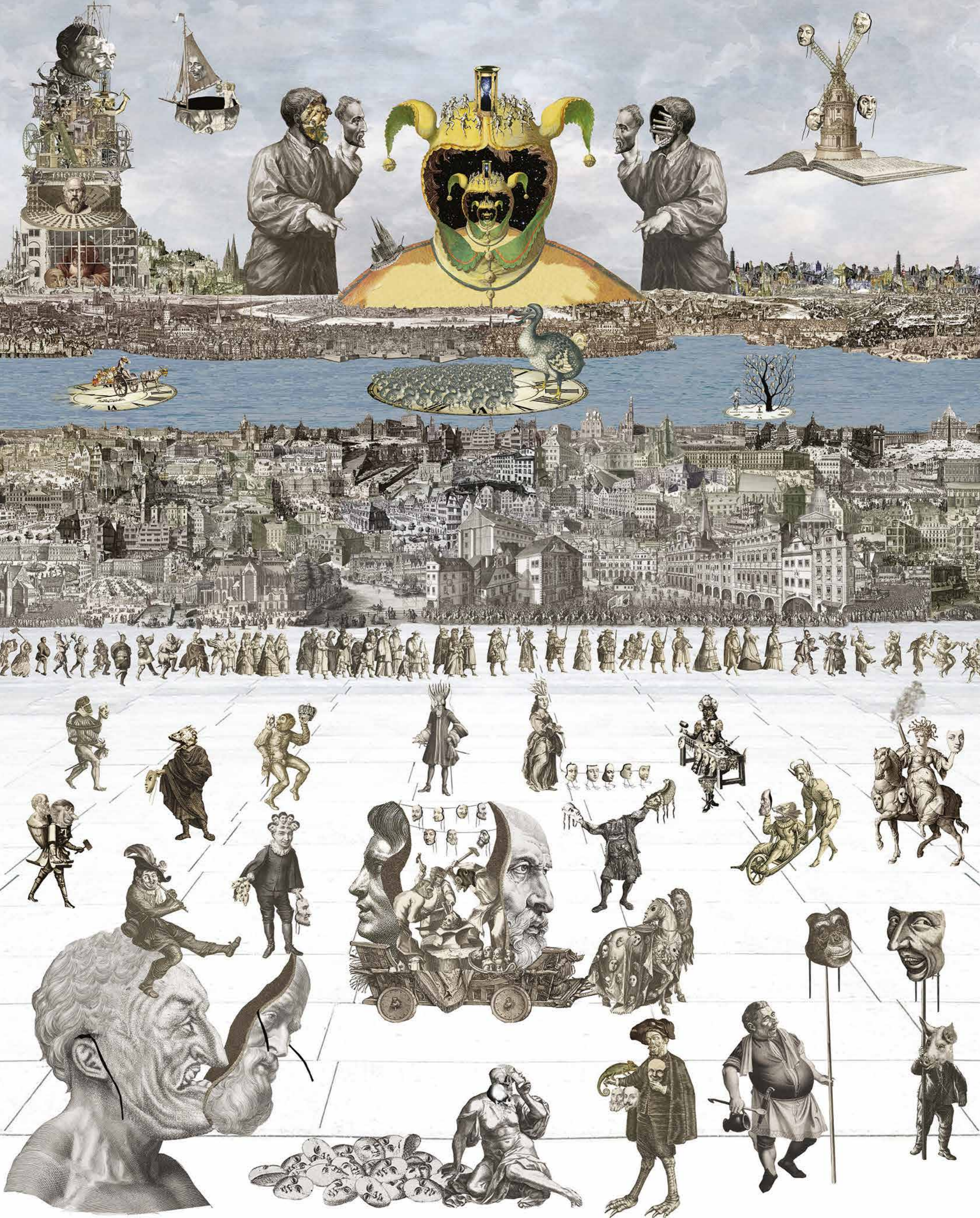
Výstava **LABYRINT SVĚTA A RÁJ SRDCE NA PLAKÁTECH** je poskytována bezplatně
knihovnám, školám, galeriím, muzeím a dalším institucím k nekomerčnímu využití.

Objednání plakátů na: produkce@labyrintfest.cz; huptych@seznam.cz
Autor děkuje za podporu a laskavé přispění ke konceptu a realizaci výstavy Jaroslavu Andělovi,
Lukáši Makovičkovi, Vítu Richterovi a Jiřímu a Radaně Waldovým.

Copyright © Miroslav Huptych 2023

Typografic Aleš Prstek

www.huptych.cz
www.labyrintfest.cz

POUTNÍK SI PROHLÍŽÍ NÁMĚSTÍ SVĚTA

Pokrytectví u všech. Podívám se na ně tedy blíže a okamžitě si všimnu, že každý, kdo jde ve skupině s druhými, má na tváři masku, a až když od nich zase odejde někam, kde by byl mezi sobě podobnými, tak ji sundává; ale když se má zase vracet do první společnosti, opět si ji dává na tvář. Ptal jsem se tedy, co to znamená. Odpověděli mi: „To je, synu můj, jen lidská opatrnost, aby člověk hned každému neukazoval, co je zač. O samotě se může chovat podle toho, jaký skutečně je, ale před lidmi se sluší ukazovat se lidsky a dávat věcem pěkné vzezření.“ Z takových řečí jsem ale jen dostal ještě větší chuť podívat se, jací jsou ti lidé bez svých vyzdobených škrabošek.

Podivné nestvůrnosti. Dával jsem tedy dobrý pozor a všiml jsem si, že jsou všichni nejen v obličejích, ale i na těle všelijak znetvoření. Každý byl přinejmenším uhrovaný, prašivý nebo malomocný a mimo to měl jeden sviňský pysk, druhý psí zuby, třetí volské rohy, další oslí uši, jiný baziliščí oči, tamten liščí ocas a onen vlčí pazoury, některé jsem viděl, jak natahují krky vysoko jako pávi, jiné s dudkovým naježeným chocholem, další s koňskými kopyty atd., nejvíce se jich ovšem podobalo opicím. Tu jsem se zděsil a pravím: „Ale já vidím jakési příšery.“ „Co to říkáš, ty všetečko, jaké příšery?“ ptá se tlumočník a hrozí mi pěstí.

„Dívej se jen skrze brýle a uvidíš, že to jsou lidé.“ Někteří z kolemjdoucích ale zaslechli, že jsem je nazval příšerami, a tak se zastavili, reptali a všelijak se na mne utrhovali. Když jsem pochopil, že je zbytečné se s nimi nějak hádat, umlkl jsem a pomyslel jsem si: „Když chtějí být lidmi, ať si jsou, já ale vidím, co vidím.“

Kapitola X.

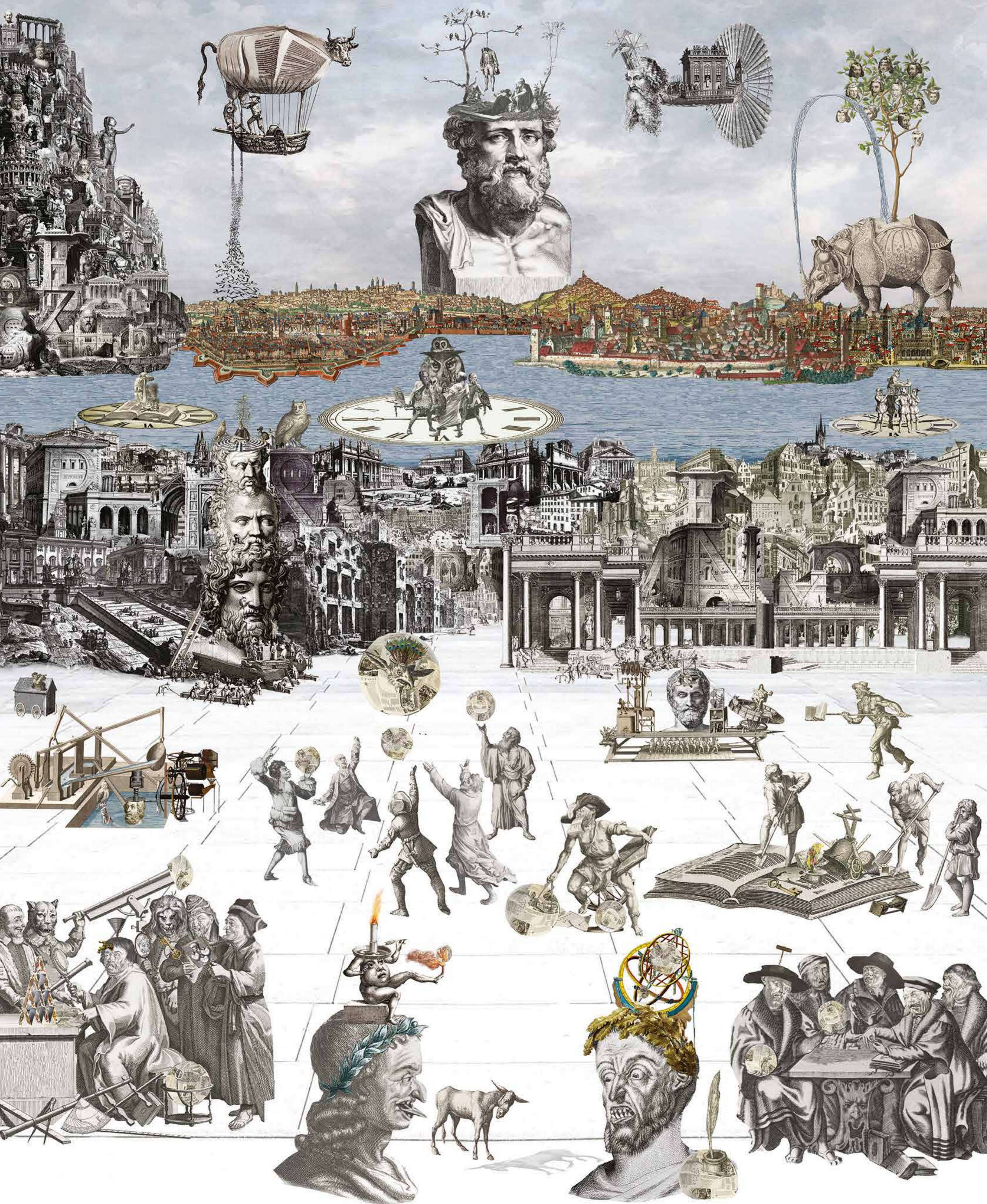
POUTNÍK SI PROHLÍŽÍ STAV A ŘÁD MANŽELSKÝ

Bída a lopocení všech, včetně manželů. Mezitím se na ně dívám dále a vidím, jak mnoho okusili ti ubožáci práce a lopocení. Měli kolem sebe množství potomků, kteří k nim byli připnuti uzdami, a ti křičeli, vřískali, zapáchali, hádali se, stonali a umírali. A to ani nemluví o tom, s jakými bolestmi a pláčem a za jakého ohrožení života je přiváděli na svět. Když některé z dětí vyrostlo, byla s ním dvojitá práce: jednak ho u sebe uzdu držet, a za druhé, ostruhami ho hnát tam, kam bylo třeba. Jenže ony často nestrpěly ani uzdu, ani ostruhy a natropily spoustu neplechy, až své rodiče dočista unavily a dohnaly k pláči. Ať už to bylo tak, že rodiče byli dětem příliš po vůli, nebo se jim děti utrhlly z řetězu, leckdy jim to přineslo hanbu i smrt. Když jsem si toho tu a tam všiml, začal jsem některé napomínat, jak rodiče, tak děti. Jedny jsem káral za oslovskou lásku k dětem a bezmeznou povolování jim, druhé

jsem se snažil vést ke všelijakým ctnostem. Měl jsem ale pramálo úspěch, jen se na mě škaredě dívali, posmívali se mi a někteří mi vyhrožovali zabitím. Blahoslavlil jsem tedy neplodné, když jsem některé z nich viděl, ale oni se rmoutili a stýskali si, že jim v životě schází potěšení, a tak jsem pochopil, že ať už v manželství děti jsou, nebo nejsou, je to bída.

Hrozné trápení v nepodařeném manželství. Když jsem se pak podíval na další lidi v onom davu, uviděl jsem spoustu trápení. Nejednou se stalo, že spolu byli spjati dva lidé s rozdílnou vůlí, jeden chtěl to a druhý ono, jeden sem a druhý tam, a tu se přeli, hádali a trápili navzájem. Ten žaloval kolemjdoucím to a druhý ono, a když nebyl, kdo by je rozsoudil, pustili se do sebe sami, bili se pěstmi a ošklivě

si ubližovali, a když už je někdo na čas smířil, po chvíli v sobě byli zase. Někteří se předlouho dohadovali, jestli hot nebo čehý, a když chtěl i přesto jít každý za svým nosem, vrhl se jeden vši silou na svou stranu a druhý na tu svoji. Pak nastala tahanice a souboj o to, kdo koho přetáhne. Někdy vítězil muž, a ačkoli se žena chytala země, trávy a čeho mohla, přesto ji táhl za sebou. Jindy byl tažen muž za ženou, čemuž se ostatní smáli, ale mně to přišlo spíš k pláči než k smích. Zvláště když jsem viděl, jak někteří v tom trápení plakali, vzdychali, spínali ruce k nebi a prohlašovali, že by se z toho svazku rádi i stříbrem a zlatem vykupili.

POUTNÍK SI PROHLÍŽÍ STAV UČENÝCH, NEJPRVE VŠEOBECNĚ

Spory a hádky. A když zase vyjdeme na náměstí Učených, vidíme mezi nimi hádky, spory, rvačky, a shon. Jen málokdy se tu našel někdo, kdo by neměl s druhým nějaká tahalice, hádali se nejen mladí (což by se dalo přičíst zbrkllosti a nezkušenosti nedospělého věku), ale uráželi se navzájem i starci. Čím se kdo považoval za učenějšího, nebo čím více jiných si to o něm myslelo, tím více začínal svárů, vrhal se na ostatní, šermoval s nimi, sekal, házel a střílel na ně – hrůza šla už jen z toho pohledu – a tak si budoval svou pověst. „Ale co to má pro milého Boha znamenat?“ zděsil jsem se. „Já jsem si myslal a i vy jste mi to tak slibovali, že toto je nejpokojnější stav ze všech! Já tu ale vidím tolik svárů a sporů!“ Tlumočník mi odpověděl: „Synu, ty tomu vůbec nerozumíš, oni se tu jen ostří.“ „Cože si ostří?“ řekl jsem. „Vždyť já tu vidím rány a krev, i hněv a vražednou nenávisť jedněch k druhým. Nic podobného

jsem neviděl ani ve stavu řemeslníků.“ „Nepochybně,“ odvětil mi, „vždyť zaměstnání tamtěch jsou řemeslná a otroká, tito jsou však svobodní. A proto co se nedovoluje tamtěm a netrpí se to u nich, tito mají plnou svobodu dělat.“ „Ale jak se něco takového může nazývat řádem?“ divil jsem se, „to mi opravdu nejde na rozum.“

Jejich výzbroj se mi na první pohled nezdála vůbec strašlivá. Kopí, kordy a meče, kterými se sekali a bodali, byly z kůže a nedrželi je v rukách, ale v ústech. Jejich střelné zbraně pak byly z per, nabíjeli je prachem rozpuštěným ve vodě a házeli po sobě papírovými koulemi. Na povrchu se nezdálo, že by se dělo něco hrozného, ale já jsem viděl, že když někoho zasáhli, tak sebou škubal, křičel, svíjel se a prchal, a tak jsem jasně pochopil, že to není žádný žert, ale skutečný boj. Na někoho jich

mnoho dotíralo, až všechno řinčelo, jak meče hvízdaly kolem uší a papírové koule na něj padaly jako krupobití. Jiný se statečně bránil a ubránil se a všechny své odpůrce rozehnal, další byl ranami přemožen a padl. A viděl jsem tu i jinde nevidanou ukrutnost, že neodpouštěli ani poraženým a mrtvým, ale místo toho do nich tím víc sekali a bili je, a svou udatnost nejraději ukazovali na tom, kdo se jim už nemohl postavit na odpor. Někteří sice jednali mírněji, ale ani u nich nebyla nouze o hádky a nedorozumění. Sotva kdy totiž někdo něco řekl, aby se mu hned jiný nepostavil na odpor, hádky byly dokonce i o to, jestli je sníh bílý nebo černý, či zda je oheň horký nebo studený.

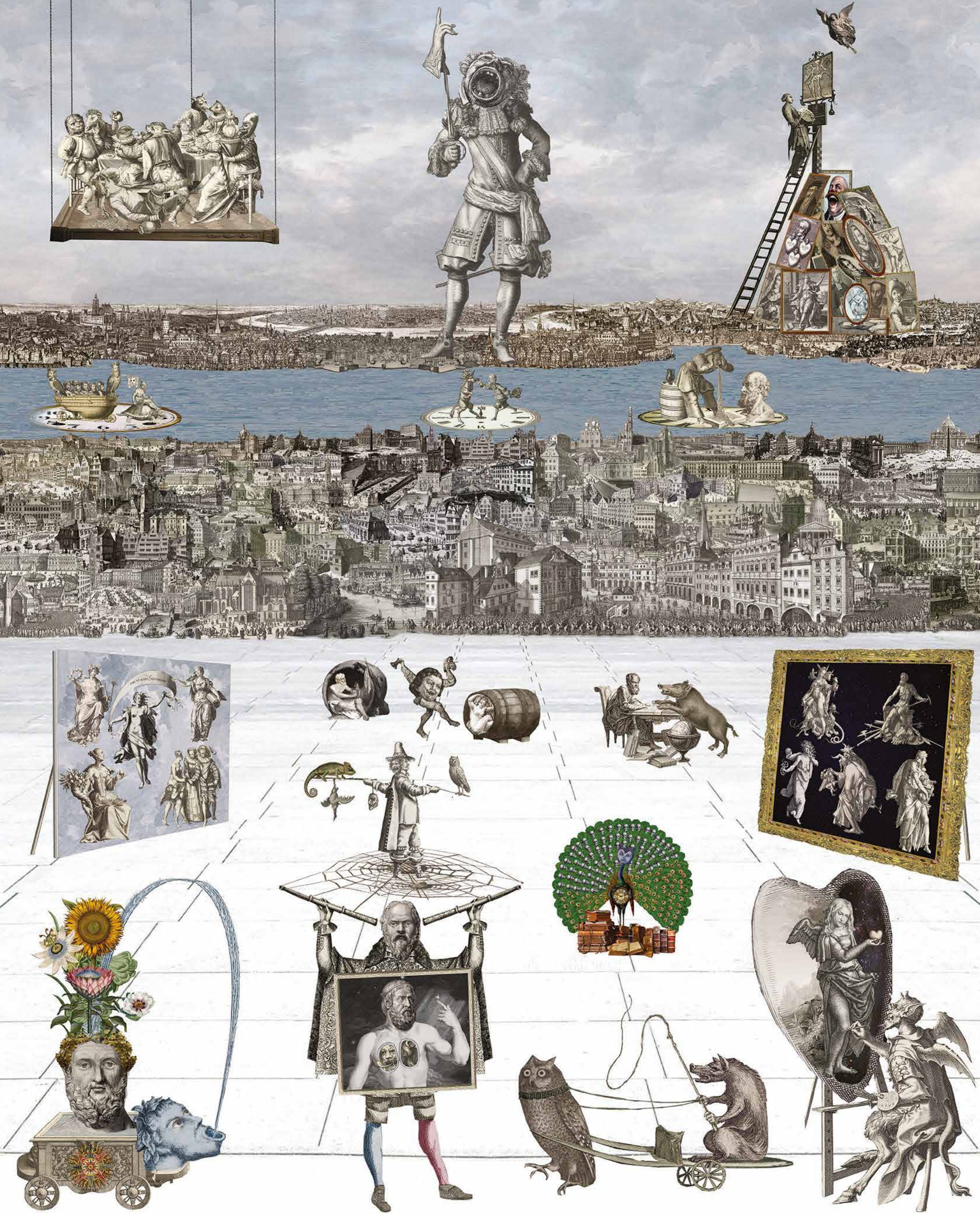

POUTNÍK SI PROHLÍŽÍ STAV UČENÝCH

Nerády při sepisování knih. Vešli jsme ale zase zpátky do síně a tu vidím, že těch nádob všude a na všech stranách přibývá, a tak se dívám, odkud je nosí. A zpozoruji, že je přinášejí z nějakého místa za oponou, a když jsme tam také vešli, vidím tu spoustu řemeslníků, jak ty krabice vyrábějí ze dřeva, kostí, kamení a různého materiálu, jednu krásnější a ozdobnější než druhou, a když je pak naplní mastí či lékem, dávají je k obecnému užívání. A tlumočník mi k tomu říká: „Tito lidé jsou hodni chvály a dobrořečení, protože svému pokolení slouží těmi nejužitečnějšími věcmi, pro rozmnožení moudrosti a umění nelitují žádné práce ani úsilí a o svá skvělá obdarování se dělí s ostatními.“

Dostal jsem chuť podívat se z čeho a jak se to, co nazval dary a moudrostí, dělá a připravuje. A uviděl jsem jednoho nebo možná dva, kteří vyhledávali vonná koření a byliny, řezali je, drtili, vařili, destilovali a připravovali různé léky, lektvary, sirupy a jiné k životu užitečné věci. Naproti tomu jsem viděl takové, kteří jen vybírali z jiných nádob a dávali to do svých, a těch bylo na sta. „Tihle jen přelévají vodu,“ ukazoval jsem na ně. Tlumočník mi odpověděl: „I tak se rozmnožuje poznání. Copak se nemůže jedno a totéž podávat pokaždé trochu jinak? A také lze k původním věcem vždy něco přidat a popravit je.“ „Nebo pokazit,“ opáčil jsem hněvivě, protože jsem jasně viděl, že se tu děje podvod. Některý totiž popadl cizí nádoby, a aby naplnil několik svých, rozředel je, jak mohl, a to tím, že do nich přiléval splašky.

Jiný zase přidával kdejakou špínu, třeba prach a smět, a všechno to zahustil, jen aby to vypadalo, že zadělal na něco nového. Navíc na to pověsili krásnější nápisy než původní autoři, a každý podobně jako nějací mastičkáři nestydatě chválil to své. Také mi přišlo divné a k vzteku, že (jak už jsem podotkl dříve) málokdo zkoumal vnitřní podstatu věcí, ale všechno brali jako by nebyly žádné rozdíly, a když už si někteří vybírali, dívali se jen na vnější obal a na nadpisy. Náhle jsem pochopil, čím to je, že tak málo z nich mívá svěží mysl, vždyť čím víc do sebe někdo naládoval takových léků, tím víc se dával, bledl, vadl a chřádl.

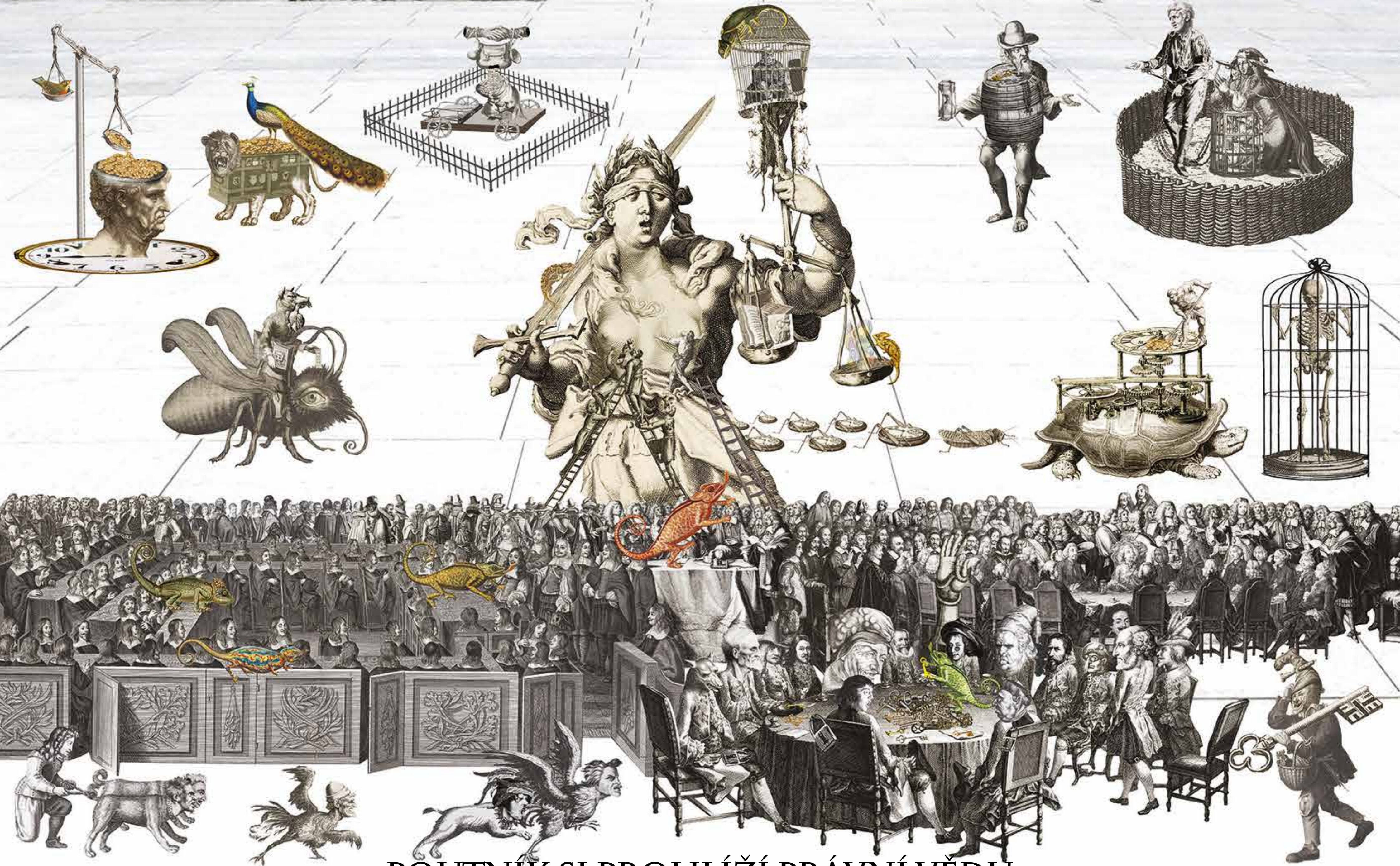

POUTNÍK ZAVÍTAL MEZI FILOZOFY

Mezi etiky a politiky. Když mne pak chtěli vést jinam, ptám se: „Už bude těm učeným brzy konec? Je mi až smutno, když se mezi nimi musím trmácet.“ „To nejlepší nám ještě zbývá,“ těšil mne Všudybud. Vzkročíme tedy do nějaké síně, která byla plná obrazů; na jedné straně byly ty pěkné a líbezné na pohled, na druhé straně škaredé a znetvořené. Kolem nich chodili filozofové, a nejen že se na ně dívali, ale jak mohli, přidávali barvami jedněm na krásu a druhým na ošklivost. „Co je to?“ ptal jsem se. A tlumočník mi říká: „Copak nevidíš ty nápisy vepředu?“ A jak mne tak vodil, ty nápisy mi ukazoval: Statečnost, Střídmost, Spravedlnost, Svornost, Řádná

vláda atd. a z druhé strany Pýcha, Obžerství, Zvůle, Nesvornost, Tyranie atd. Filozofové pak všechny přichozí prosili a napomínali, aby ty pěkné milovali a škaredé měli v nenávisti, tamty chválili, a ty druhé co nejvíce haněli a zošklivili si je. To se mi velice líbilo a pravil jsem: „Nu, tady aspoň nacházím lidi, kteří dělají věc hodnou svého pokolení.“ Mezitím jsem si ale všiml, že ti milí napomínající sami nelnuli k těm pěkným obrazům o nic víc než k těm druhým, a ani se nestyděli hledět si těch škaredých, ale často se kolem nich ochomýтали. Když to viděli ostatní, také se tam obraceli a připravovali si s těmi potvory různé kratochvíle a zábavu.

Na to jsem s hněvem prohlásil: „Já tady vidím, že lidé (jak to říkal Ezopův vlk) jinak mluví a jinak činí. Od toho, co chválí ústy, se jejich mysl odvrací, a co si svým jazykem oškliví, k tomu jim lne srdce.“ „Ty mezi nimi snad hledáš anděly?“ osopil se na mne tlumočník. „Bude se ti snad kdy vůbec něco líbit? Na všem něco najdeš.“ A tak jsem zmlkl a sklopil hlavu, zvláště když jsem si všiml, že i všichni ostatní, kteří mi, jak jsem viděl, rozuměli, se na mne dívají s nelibostí. Nechal jsem je tedy tam a šel jsem ven.

POUTNÍK SI PROHLÍŽÍ PRÁVNÍ VĚDU

Účel práva. Nakonec mne ještě zavedli do jednoho rozlehlého sálu, ve kterém jsem zahlédl více slovutných lidí než kde jinde. Ti měli všude kolem po stěnách namalované zdi, roubení, ploty, prkenné ohrady, mřížve a závory a v nich byly takové a onaké mezery a díry, dveře a vrata, závory a zámky a k nim různé klíče, klíčky a šperháky. Na to vše si ukazovali a rozměřovali, kudy a jak se může nebo nemůže chodit. „Co ti lidé dělají?“ zeptal jsem se. Odpověděli mi, že se snaží zjistit, jak by si každý člověk mohl ve světě udržet své věci nebo na sebe pokojně převést něco od někomu jiného, a při tom všem aby byl zachován řád a svornost. „To je pěkná věc,“ řekl jsem, ale když jsem se podíval blíže, zošklivila se mi.

Čím se zabývá právo. A to především proto, že jak jsem si všiml, nezavírá se do těch ohrad ani duše, ani mysl, ani tělo člověka, ale jen majetek, u člověka jen okrajová věc, a nezdálo se mi, že by stálo za to na ni vynakládat tolik obtížné námahy, jakou jsem tu viděl.

Základ práva. K tomu jsem si navíc všiml, že všechno to umění stálo na momentální chuti některých lidí, a když se tomu nebo onomu zalíbilo to či ono ustanovit jako právo, ostatní to hned zachovávali, nebo jsem také zahlédl, že když se někomu něco zdálo dobré, hned vystavěl hradbu nebo vytvořil trhlínu.

Spletitost práva. Proto si tu často odporovalo jedno s druhým, a když to jiní lidé chtěli napravit a srovnat, museli si s tím mnohdy zdoluhavě lámat hlavu, až jsem se divil, jak se rozvášňovali a potili nad nepatrnými věcmi, které se přihodí snad jednou za tisíc let a nejsou nijak závažné, a navíc to vše činili s nemalou hrdostí. Čím lépe totiž kdo uměl probořit hradbu, vytvořit leckde trhlínu a zase ji zahradit, tím více se sám sobě líbil a jiní se mu obdivovali. Někteří se jim však stavěli na odpor a volali, že tak se nemá zahra-zovat či bořit, ale že je to třeba dělat jinak. Z toho povstávaly roztržky a hádky, a když se po chvíli rozešli, maloval jeden tak a druhý onak a každý se snažil přitáhnout diváky.

POUTNÍK SE DÍVÁ NA VRCHNOST

Různé stupně vrchností. Došli jsme tedy do jiné ulice, kde vidím na všech stranách plno vyšších i nižších křesel, a na nich seděli lidé, kterým ostatní říkali „pane rychtáři, pane purkmistře, pane úředníku, pane regente, pane purkrabí, pane kanceléři, pane místodržící, páni soudcové, milostiví králi, kníže, vládce“ atd. „Nu, tady máš ty lidi,“ říká mi tlumočník, „kteří rozsuzují spory a stanovují rozsudky, trestají zlé a chrání spravedlivé, a tak udržují ve světě řád.“

Zmlknu tedy, narovná si brýle, bedlivě je pozorují a zahlédnu věc, které bych se nenadál, a to že málokterý z nich měl na těle všechny údy, téměř každému chybělo něco potřebného. Někteří neměli uši, kterými by vyslyšeli stížnosti

poddaných, jiným chyběly oči, jimiž by viděli neřády, které se dějí kolem nich, dalším scházel nos, kterým by vyčenichali úklady kdejakých šibalů proti právu, dalším jazyk, kterým by mluvili za něme utištěné, dalším ruce, kterými by vykonávali spravedlivé rozsudky, ba mnozí neměli ani srdce, aby dělali to, co si žádá spravedlnost.

Časté zlořády a krivdy u obecních soudců. Nejděle jsem se zdržel u soudu senátorského, kde byli coby soudci tito pánové: Bezbožník, Svárurád, Sluchosud, Stranobij, Osobolib, Zlatomil, Darober, Nezkus, Malověd, Nedbal, Kvapil a Ledabyl. Nad nimi pak byl jejich předseda a nejvyšší soudce pán jménem Takhcimít.

Lhostejní páni. A ukázal mi několik z nich, kteří si k sobě nepřipouštěli nikoho kromě takových, kdo jim vymýšleli a připravovali rozličná potěšení. Kolem nich jsem viděl poskakovat lidi, kteří je hladili, podkládali jim pod zadek polštáře, nastavovali před tvář zrcadla, ovívali je, sbírali před nimi peří i smítka, líbali jim sukni i střevice, ba někteří lízali i nudle a sliny, které pán odplivl, a chválili je, že jsou sladké. To se mi ale také nelíbilo, zvláště když jsem viděl, že téměř každému takovému se jeho stolice začala brzo viklat, a když u sebe neměl své nejvěrnější stoupence, převrátila se, než se nadál.

POUTNÍK NATREFIL NA NOVINÁŘE

Novináři se leccemu diví. Když se přibližujeme k bráně, spatřím po levé straně na prostranství spoustu lidí a Všudybud mi říká: „Hele! Tyhle bychom neměli minout!“ „A co tu mají?“ zeptal jsem se. On na to: „Pojď a podívej se.“ A tak přijdeme až k nim a oni tam stojí po dvou či po třech, jeden na druhého ukazuje, kroutí hlavou, tleská rukama a drbe se za uši, jedni výskají a druzí plácou. „Co se to tu děje?“ ptám se. „Co to tu ti lidé hrají za komedii?“ „Nepovažuj to jen za hru,“ opáčí tlumočník. „Mají totiž opravdové věci, kterým se diví, smějí nebo se kvůli nim hněvají.“ „Jenže já bych rád věděl,“ řekl jsem, „co to je, čemu se tak diví a smějí a na co se tak hněvají.“ Vtom zahlédnu, jak drží nejrůznější píšťalky a jeden druhému píská do ucha. Když jim bylo to pískání příjemné, jákali, ale když byl zvuk skřípavý, zlobili se.

Píšťaly nezní každému stejně. Jedna věc mi ale byla divná, a to že jedněm se zvuk nějaké píšťaly tak líbil, že si nemohli pomoci a začali křepčit, zatímco druhým se zvuk té samé píšťaly zdál tak ošklivý, že si zacpávali uši a odbíhali pryč, nebo ji poslouchali a usedavě v toho plakali. „Na tom je něco podivného, když jedna píšťala

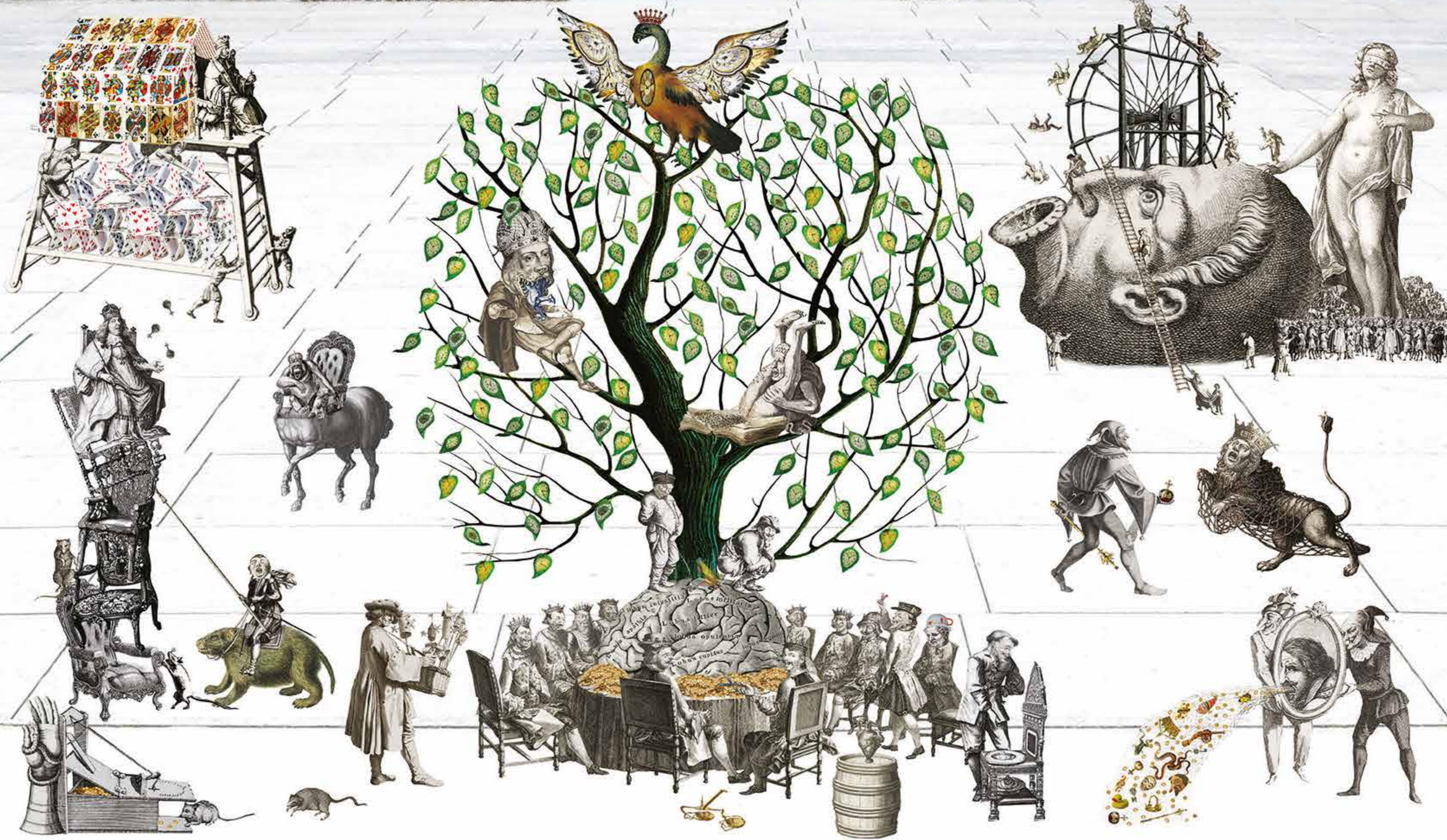
zní jedněm tak sladce a druhým tak trpce,“ řekl jsem. Tlumočník mi odpověděl: „To není tím, že by se snad líšil její zvuk, ale sluchem. Vždyť stejně tak působí i léčení na různé pacienty různě, podle toho, jakou má kdo nemoc. Tady je to podobné: podle toho, jakou má kdo uvnitř k dané věci náklonnost a jak se mu líbí či nelíbí, takový slyší zvuk, sladký nebo hořký.“

Kulhavý posel. „A kde se berou ty píšťaly?“ „Přinášejí je odevšad,“ říká mi. „Copak sis nevíš prodavačů?“ Hned se tedy rozhlednu kolem a vidím, jak všude chodí a jezdí lidé, kteří mají za úkol roznášet ty píšťaly. Spousta z nich jezdila na rychlých koních a mnozí u nich nakupovali, jiní zase chodili pěšky a někteří i kulhali o berlech; od těch si rádi kupovali zprávy rozumní lidé a tvrdili, že bývají spolehlivější.

Marnost novinářství. Znelíbilo se mi to ale, když jsem poznal marnost té věci. Castokrát se totiž rozléhalo tak smutné volání, že se všichni rmoutili,

po chvíli však zaznělo jiné a ze strachu byl hned smích. Zvuk jedné píšťaly zněl tak nádherně, že všichni jákali a radovali se, jenže se hned změnil, utišil nebo proměnil ve smutné skřípění, takže ti, kdo se takto nechávali informovat, se často na leccos marně těšili a kdečeho se děšili. Bylo k smíchu, že se lidé nechali ošálit každým zavnutím větru. Proto jsem chválil lidi, kteří nedbali těch šaškáren a hleděli si své práce.

Nepříjemnosti s novinami i bez nich. Zahlédl jsem ještě jedno nepohodlí, a to že když někdo nedával pozor na to, co se kolem píská, leckdy na něj odněkud něco přiletělo a už to měl na krku. Nakonec jsem pak viděl i to, že zacházet s těmi píšťalami nebylo kdovíjak bezpečné. Protože se totiž ty zvuky jevily různým uším rozdílně, vznikaly kvůli nim nejednou rvačky a sváry, o čemž jsem se přesvědčil i na vlastní kůži. Dostal jsem totiž jednu pěkně znějící píšťalku a ukázal jsem ji svému příteli, ale jiní mi ji vzali, hodili ji na zem a pošlapali ji, a utrhovali se na mne, že roztrušuji takové věci. Když jsem je viděl tak rozpálené vztekem, hned jsem se obrátil na útěk.

ŽIVOT POVÝŠENÝCH SVĚTA

Nepohodlí povýšených lidí. Vyjdeme odtud do vrchního paláce, který měl otevřenou střechu a kromě oblohy už neměl žádné příkrytí. Tam stálo mnoho křesel, jedno vyšší než druhé, všechny kolem okrajů, aby je šlo vidět zespondu z města, a na nich seděli lidé podle toho, jak byl kdo paní Fortunou posazen výše nebo níže, a všichni kolemjdoucí jim prokazovali čest, ukláněli se a pokyvovali hlavami. „Podívej se, není to snad skvělá věc, být tak vyvýšený, abys byl odevšad vidět a všichni se na tebe museli dívat?“ řekl mi tlumočník. A já jsem dodal: „A taky být na ráně, aby na tebe padal déšť, sníh a kroupy, trápilo tě horko i zima.“ „No tak at,“ odpověděl mi. „Ale stejně je to pěkná věc, být na místě, kde tě musí všichni respektovat a ctít.“ „Je pravda, že si jich lidé váží,“ opáčil jsem, „ale to je spíš břemeno než nějaké pohodlí. Pozoruj totiž, že se nemohou ani nesmí pohnout, aby to všichni

neviděli a neodsoudili je za to, tak jaképak pohodlí?“ Vždyť po každém z nich pase tolik lidí. Navíc jsem viděl, že jak byli veřejně čtení, tak byli za zády znevažováni. Za každým z těch lidí usazených na svých sedadlech stáli jiní, kteří na ně šílali, pohazovali hlavami, šklebili se, dělali posměšné posunky, plivali jim na záda, frkali na ně nudle nebo na ně i káleli. Někteří jim podryvali křesla a chystali jejich pád. To se stalo v mé přítomnosti nejednomu z nich.

Nebezpečí povýšených. Ta křesla totiž, jak už jsem řekl, stála na okrajích, a když se do nich trochu strčilo, hned se převrátila, a ten, který se před tím tak nady-mal, letěl dolů. Byla totiž postavena tak, že když se jich někdo šikovně dotkl, zvrátila se, a ten, kdo na příslušném křesle seděl, se ocitl na zemi. Navíc čím bylo které vyšší,

tím snáze se převrhlo a člověk z něj spadl. Všiml jsem si také veliké nenávisli, kterou chovali jedni k druhým, jak na sebe navzájem závistivě hleděli, jedni shazovali druhé z křesel, násilně se zbavovali vlády, sráželi si koruny a vespolek si odebrali tituly, takže nakonec se měnilo jen to, že jeden na křeslo lezl a druhý z něj buď sesedal, nebo letěl po hlavě dolů. Když jsem se na to díval, poznamenal jsem: „Jak špatné ale je, že za tak dlouhou a trpkou námahu, jakou musí člověk vynaložit, aby se sem dostal, je tak krátká odměna! Vždyť někdo si slávu ani nezačne pořádně užívat a hned je jí zase konec.“ Tlumočník mi na to odpověděl: „Tak to musí paní Fortuna dělat, aby mohla podělit všechny, které chce poctit. Proto musí jedni druhým ustupovat.“

STAV VOJENSKÝ

Zbrojnice. Já jsem ale chtěl vidět, co je v tom sklepě, a proto jsem nejprve vešel tam. Uvnitř byly na všech stranách a i po zemi tak veliké hromady, že se téměř ani nedalo dohlédnout na jejich konec a nevezlo by je ani tisíc vozů, všelijakých ukrutných nástrojů ze železa, olova, dříví a kamení určených k bodání, sekání, řezání, píchání, rubání, štípání, utínání a pálení, zkrátka k odebrání života, až z toho na mne šla hrůza, a tak jsem se zeptal: „Na jakého divokého tvora se dělají takové přípravy?“ „Na lidi,“ odpověděl mi tlumočník. „Na lidi?“ ptám se. „Ach, já jsem si myslel, že to je na nějakou vzteklou zvěř a lité šelmy. Ale proboha, co je to za ukrutnost, když lidé vymýšlejí na lidi tak hrozné věci!“

Popis bitvy. Vtom kdosi zatluče na buben a zazní zvuk trubky a tu se strhne hluk a křik, každý vstane, chopí se svých řezáků, tesáků, bodáků a co kdo má po ruce, a bez lítosti tím do sebe navzájem pichají, až stříká krev, sekají a bijí se hůř než ty nej-lítější šelmy. Tuhle se na všechny strany rozmáhá hřmění, táhne je zas slyšet dusot koní, třeskot pancířů, břinkot mečů, rachot děl, fičení střel a kulí létajících okolo uší, zvuk trubek, rány bubnů, křik těch, kdo povzbuzují k boji, hlahol vítězících a sténání raněných a umírajících. Tu je vidět hrozné olověné krupobítí, tam je zase slyšet strašlivé ohnivě blýskání a hřmění. Tu jednomu i druhému odlétne pryč ruka, hlava nebo noha, tam se kácí jeden přes druhého a všechno se barví krví. „Ach, všemohoucí Bože, co se to tu děje?“ sténal jsem. „To má už náš svět zahynout?“ A sotva jsem se vzpamatoval, ani nevím jak a kam, ale utekl jsem z toho prostranství, trochu jsem

si vydechl, a i když jsem se ještě celý třásl, vyřítal jsem svým průvodcům: „Kam jste mne to zavedli?“ Tlumočník se mi smál: „Ty jeden rozmazlenče! Když můžeš ukázat svou moc, pak jsi teprve člověkem!“ „Ale co si ti lidé provedli?“ otázal jsem se. „Páni se neshodli, a tak se ta věc musela urovnat,“ odpověděl mi. „A oni to mezi sebou rovnají takto?“ ptám se. „Ovšemže,“ odvětil mi, „vždyť kdo by jinak rozsoudil pány, krále a království, kteří nad sebou nemají žádného soudce? Musí si to tedy mezi sebou rozhodnout mečem. Kdo šermuje železem a používá oheň a kouř lépe než ten druhý, ten zvítězí.“ „Jaké barbarství! Jaká ukrutnost!“ říkám na to. „To by nebyly jiné cesty k míru? Takové smířování se hodí spíš pro divoké šelmy než pro lidi.“

POUTNÍK CHCE UTÉCT ZE SVĚTA

Poutník se dívá na umírající a zesnulé. Když se pak rozhlížím, dívám se ještě na jednná umírajících, kterých bylo všude kolem dost a dost, a vidím žalostnou věc, totiž jak každý opouští svou duši s hrůzou, nářkáním, strachem a třesením a neví, co se s ním bude dít a kam se ze světa dostane. Ačkoli jsem se toho lekal, chtěl jsem vždy o všem vědět víc, a tak jsem krácel mezi řadami már a došel až na kraj světa a světla.

Bezdná propast za světem. Zatímco jiní tam zavřeli oči a mrtvé vyhazovali poslepu, já jsem si strhl brýle mámení, protřel jsem si zrak, vyklonil jsem se, jak

jsem jen mohl nejdál, a tu vidím strašlivý oblak temnoty, jehož dno ani konec nedokáže lidský rozum zahlédnout, a v něm nic než červy, žáby, hady, štíry, hnis a smrad, puch síry a smoly, odporné tělu i duši, zkrátka nevyсловná hrůza.

Poutník se hroučí strachem. Z toho mi strnuly všechny vnitřnosti a celé tělo se mi trásl, byl jsem tak zděšen, že jsem se samou slabostí zhroutil k zemi a žalostně zvolal: „Ach, ubozí, bídní, nešťastní lidé! Toto je vaše poslední sláva? To je výsledek tolika vašich nádherných činů? Toto je cíl vašeho umění a rozličné moudrosti, kterými se tak pyšníte? To je ten vytožený pokoj a odpočívání po tolika nespočetných

pracích a lopocem? Tohle je ta nesmrtelnost, ke které se stále upínáte? Ach, kéž bych se nikdy nenarodil! Kéž bych nikdy neprošel branou života, pokud mám po všech marnostech světa být vydán těmto temnotám a hrůzám! Ach, Bože, Bože, Bože! Bože, jestli vůbec jsi, smiluj se nade mnou bídným!”

Kapitola XXXVI.

POUTNÍK NAŠEL CESTU DOMŮ

První obrácení je Božím dílem. Když jsem domluvil, a ještě jsem se celý třásl hrůzou, uslyším za sebou temný hlas, jak říká: „Navrať se!“ Pozdvihnu hlavu a dívám se, kdo to volá a kam mi přikazuje, abych se vrátil, ale nevidím nic, ani svého průvodce Vězevėda. I ten mne již totiž opustil.

Vtom hle, znovu zazní hlas: „Navrať se!“ Protože nevím, kam se mám navrátit, ani kudy vyjít z té mráčky, začnu si zoufat, a hle, hlas volá potěť: „Navrať se, odkud jsi vyšel, do domu svého srdce, a zavři za sebou dveře.“

Druhé vyžaduje také naši snahu. Tě radě jsem porozuměl a jak jsem uměl, tak jsem jí i poslechl, a dobře jsem udělal, že jsem poslechl rady Boha, ale i to byl jeho dar. Sebral jsem, jak jen to šlo, své myšlenky, zavřel jsem oči, uši, ústa, nos a všechny vnější otvory a vstoupil jsem do nitra svého srdce a hle, byla tam tma. Ale když se, mžikaje očima, trochu porozhlédnu, spatřím skrovné, skulinami sem vnikající světlo a všimnu si nahoře v klenbě toho pokojíčku jakéhosi velikého, okrouhlého, skleněného okna, bylo však čímsi tak zašpiněné a zamazané, že jím neprocházelo žádné světlo.

Popis pokazené přirozenosti. Když se v tom tmavém, nedostatečném světle rozhlížím sem a tam, spatřím po stranách obrázky jakéhosi díla, kdysi, jak se zdálo, celkem pěkného, ale dnes se zašlými barvami a některými částmi uraženými nebo ulomenými. Když k nim přistoupím blíže, všimnu si nápisů: Opatrnost, Pokora, Spravedlnost, Čistota, Strídmost atd. Uprostřed pokoje pak spatřím jakési žebříky, rozházené, polámané a rozbité, také rozštípané a rozmetané kladky a provazy, dále veliká křídla, ale s vyškubaným pětím. Nakonec ozubená kolečka s ulámanými nebo zkrfivenými válci, zoubky a osami, vše rozházené sem a tam.

Lidským uměním ji nelze napravit. A divím se, co je to tu za nástroje, kdo a jak je límoohl zničit a jak by se to dalo zase spravit. Když jsem o tom přemýšlel a díval se na to, nedokázal jsem nic vymyslet. Začínal jsem ale doufat, že se mi ten, který mne sem přivedl svým zavoláním, ať už je to kdokoli, ještě ozve a poučí mne i o dalších věcech. To, co jsem tu pro začátek viděl, se mi totiž začalo líbit, jednak proto, že ten pokojík nezapáchal tak, jako místa, kterými jsem předtím procházel ve světě, a také proto, že jsem tu nezaslechl žádné šustění a chřestění, vrískot a třeskot, nepokoj a zmitání, přetahování a násilí (čehož je ve světě vždy dostatek). Všude bylo ticho.

Kapitola XXXVII.

*Všichni na jednom jevišti velikého světa stojíme
a cokoli se tu koná, všech se týče.*

J. A. Komenský

